

НАЙ-ГОЛЯМАТА РУСКА БОМБАРДИРОВКА НАД ВАРНА

Събитието от преди 75 години възкръсва от забравата

В-К "Зора" бр.21, 1990 г.

Рано сутринта на 14 октомври (27 окт. нов стил) 1915 г. на хоризонта на Варненския залив бил забелязан гъст черен дим. Бреговите сигнални постове дали знак за тревога. Нямащо никакво съмнение, че чужда флотска армада приближава спящия град. Наблюдателите преброяват 22 кораба. В 08.48 ч. корабите открили унищожителен огън върху града. Стрелбата им се коригирала от водосамолети и снарядите не оставяли никакво съмнение – на разрушение подлежали не само пристанището и гарата, но и самите градски квартали. Настъпила паника сред цивилното население. Разбудено изневиделица, то уплашено напускало града и бягало на север – по далеч от смъртта. След известно време обаче – в 09.20 ч. интензивната стрелба внезапно престанала и настъпила убийствена тишина.

Какво било станало всъщност? – Този отговор очаквали всички. И скоро удивени го получили. Варна била подложена на бомбардировка от почти пълния състав на руския черноморски флот – един от най-големите в света. А били избрали точно Варна, защото била нужна като опорна и снабдителна база на руската армия и флот при техния поход на юг – към Цариград. Нуждата от междинни пристанища и бази (главно за снабдяване с въглища) се обуславяла от тогавашното ниво на военната техника.

Първата световна война започва в Черно море с нападението на германо-турската ескадра върху Севастопол на 29.X.1914 г. Още тогава руското командване обмисля превземането на Варна. Или в красен случай Бургас, за да си осигури прехода и до Цариград. Но България била неутрална и Англия и Франция препоръчали не вземане, а само военноморска демонстрация пред българските брегове. Постепенно тези внушения се възприемат от руското правителство. И когато България се намесва във войната (1 окт.-14 окт. н. стил. 1915 г.) на страната на Германия, Австро-Унгария и Турция и това я противопоставя на Русия, Англия и Франция, развързката се очертавала все по-ясно. С българско участие съпротивляващата се близо година Сърбия бързо била сломена и това променило военностратегическата обстановка на целите Балкани. Междувременно и Дарданелската операция на англичаните пропадна.

На 6 октомври 1915 г. Русия

скъсва дипломатическите си отношения с България и обещава на съюзничките си, че ще предприеме решителни мерки против нея. Освен това приближавала и годишнината от коффузното нападение над Севастопол и русите търсели

ни фарватери след миночистачите си.

Българското командване не било в състояние да окаже ефикасна съпротива – малкият ни военен флот съвършено безпомощен се скрил зад Карантината, дълбоко в

следи на преминаващите край тях торпеда. Изстрелите били несполучливи, но от командните мостичи, перископите на подводните лодки били ужасна гледка. Незабавно артилерийският обстрел над Варна бил прекратен и армадата

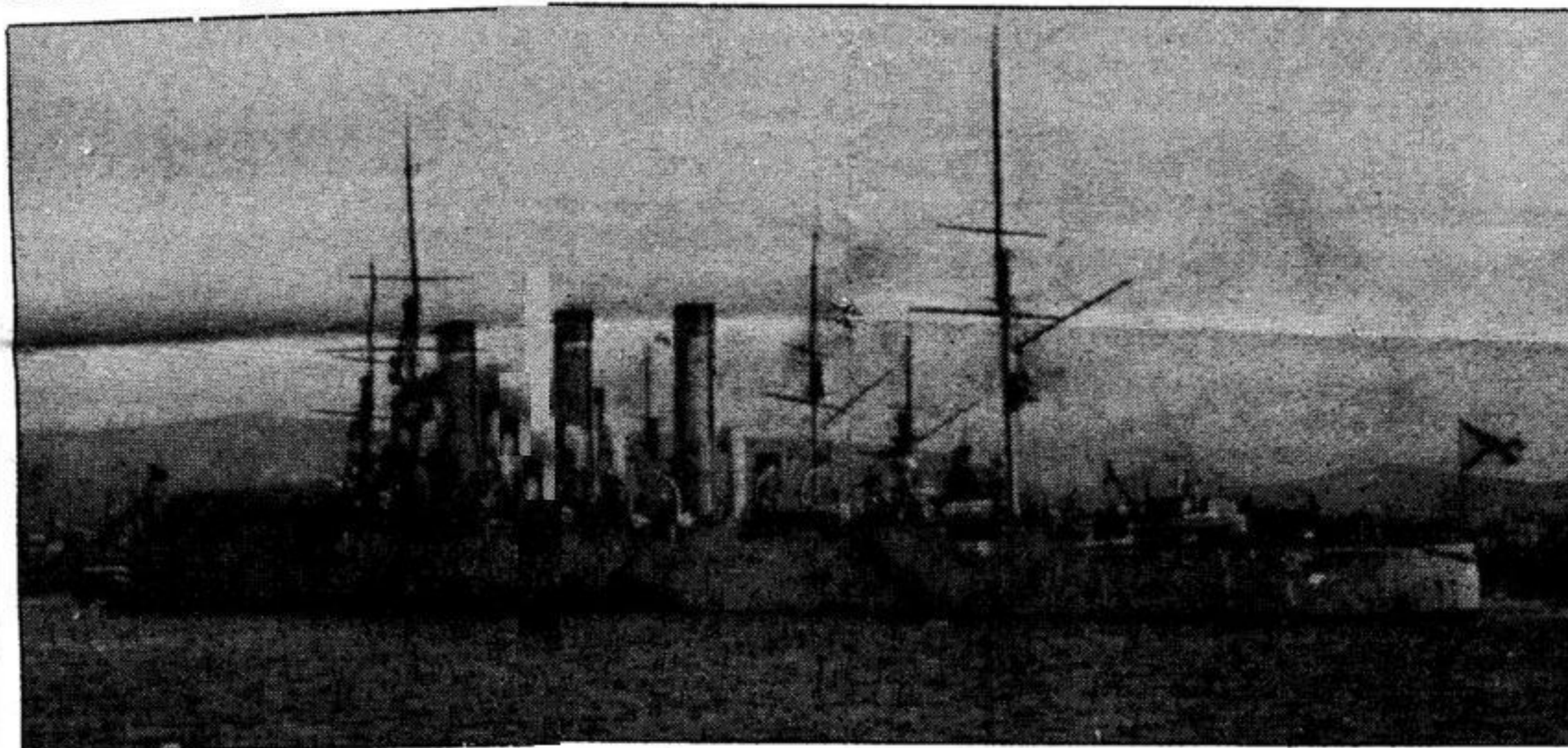
генерал емигрант държи сказка пред български офицери и отрича, че русите са искали унищожението на града, като твърди, че целели само унищожаване на германските кораби. Но такива тогава във Варна няма и генералските спомени явно се разминавали с фактите. Още повече че тази първа и най-сериозна бомбардировка била последвана от няколко, не само над Варна, но и над Балчик и Каварна – това станало на 7.XII.1915 г., на 11.VIII.1916 г., на 7.IX.1916, на 13.XII.1916 г., но вече със значително по-малки кораби и с нищожен военен и политически ефект.

Днес за жалост, след 75 години от събитието, ние все още не разполагаме с документацията. Знаем само къде се пази тя. Това е прочутата МОРИСКОМ-морската историческа комисия, работила през 20-те години в Петроград и напълно засекретена след 1927-28 г. Нейните архиви пазят не една тайна-морска, военноморска или политическа, отнасяща се и до България. Затова всички морски историци, занимаващи се с този въпрос, са принудени да правят догадки за основния въпрос – реални ли са били намеренията на руския морски генерален щаб за окупация на Варна дори и с цената на нейното разрушаване след бомбардировка откъм море? В по-малка степен подобна заплаха е съществувала и за Бургас, пак през същата 1915 г. И като знаем как въпросът за Проливите и владеснето на Цариград не слиза от дипломатическите преписки, дори до самия край на войната, имаме основания за големи съмнения.

Дълги десетилетия за това събитие бе забранено да се говори и споменава. Дори и в специализираната литература – по морски и военноморски въпроси, то бе фалшифицирано или в най-добрия случай подценявано – юбилейната годишнина е повод да си припомним и събитието, и обстоятелствата, свързани с него, да почетем паметта и на тези жертви, за да се поучим от суровите уроци на историята.

Най-вече да се научим да различаваме истинските от мнимите си приятели в политиката и в сложните заплетени проблеми на националните ни интереси на Балканите.

Вълкан ВЪЛКАНОВ
кандидат на историческите науки

Броненосец от руския черноморски флот

своеобразен реванш в Черно море. Руският военен флот имал много сериозен противник – германските кораби „Гьобен“ и „Бреслау“, плаващи под турски флаг. Една морска демонстрация пред българските брегове се явявала също и като своеобразна „заявка“ за участие в бъдещ черноморски флотски двубой и „покана“ за премерване на силите. Но тези намерения били завоалирани и придружени с определена боязън пред германските флотски възможности.

При тези обстоятелства било взето решението Варна да се бомбардира. В състава на флотската армада били включени четири линейни кораба (един нов – „Императрица Мария“ и три по-стари – „Евстатий“, „Св. Йоан Златоуст“ и „Пантелеймон“ – два кръстосвача, 14 контраминоносца, един водосамолетоносач със седем водосамолета и пет спомагателни кораба. Общо те разполагали със 164 цеви. В това число и 22 оръдия и 305 мм калибър и други 28 с калибър 280 мм. Специалистите и днес добре ще разберат какво означавало всичко това.

Като навлезли в български водите новите кораби останали в т.нар. „стражево охранение“, пазейки другите от германско нападение, останалите тръгнали по прочисте-

залива и наблюдавал развързката. Бреговата артилерия не могла да стреля, защото нейните данни били известни на русите и те се пазели да навлязат в обсега на снарядите ѝ. По-късно за тази пасивност българският артилерийски командир телеграфически бил уволнен, но мнозина считали, че постъпил правилно, като не жертвувал излишно бойната част.

След като започнала стрелбата, огънят се коригирал от водосамолетите. Като че ли са обстрелвали пристанището и гарата, но много снаряди попадали и в чисто цивилни обекти – старите варненски квартали. Само за 28 минути далекобойните оръдия разрушили 54 сгради (от тях 13 из основи) и цивилното население дало 5 убити и над 30 ранени – жени, деца и възрастни хора. Военните не дали жертви.

Стрелбата над беззащитния град вероятно е щяла да продължи още дълго, ако спасението не дошло по най-неочакван начин. В пристанището на двореца Евксиноград от няколко дена били привързани две германски подводници, дошли от Цариград по българска молба, за да усилят отбраната на Варна. Те незабавно се приготвили за бой и се втурнали в атака. Настръхналите руски офицери видели ясните

започнала бързо да се оттегля, като обсипвала с подводни бомби водния район около себе си. В 11.00 ч. ескадрата вече не се забелязвала от българските наблюдателници. Страхът от германското подводно оръжие бил траен кошмар за руските адмиралци.

Макар цялата акция да целела освен другото още и пропаганден ефект спрямо българското население, ефектът бил точно обратен. Духът на бреговите защитници укрепнал, сухопътната армия си отдъхнала, тъй като ставало ясно, че занапред един руски военен десант на Черно море ще бъде трудно постижим. Бойните действия в Македония привършвали и за първи път след близо пет века тя щяла да бъде присъединена към общото отечество въпреки руската съпротива и нежелание.

Настъпил период на мъчителна преоценка дори и за най-запалените русофили. Всички те ясно виждали как Русия се мъчела да попречи на българското обединение, как се повтарял натискът в българския тил, също като през юли 1913 г., когато пак подстрекаваната от Русия северна съседка Румъния коварно напада България в гръб, за да я доведе до поражение.

20 години по-късно един руски